

מראי מקומות רמב"ם הלכות תשובה שיעור א'

(א) מנין המצוות הקצר מצות עשה:

סז מעשה המנחה שני' ונפש כי תקריב קרבן מנחה.

סח להקריב בית דין קרבן אם טעו בהוראה שני' ואם כל עדת ישראל וכו'.

סט להקריב היחיד קרבן חטאת אם שגג במצות לא תעשה שחייבין עליה כרת שני' נפש כי תחטא בשגגה.

ע להקריב היחיד קרבן אם נסתפק לו אם חטא בחטא שחייבין עליו חטאת או לא חטא שני' ולא ידע ואשם וכו' והביא את אשמו, וזה הוא הנקרא אשם תלוי.

עא להקריב השוגג במעילה או החוטא בגזלה או בשפחה חרופה או שכפר בפקדון ונשבע קרבן אשם, וזה הוא הנקרא אשם ודאי.

עב להקריב קרבן עולה ויורד שני' ואם לא תגיע ידו ואם לא תשיג.

עג להתודות לפני י"י מכל חטא שיעשה האדם בשעת הקרבן ושלא בשעת הקרבן שני' והתודו את חטאתם אשר עשו.

עד להקריב הזב קרבן אחר שיטהר שני' וכי יטהר הזב וכו'.

עה להקריב הזבה קרבן אחר שתטהר שני' ואם טהרה מזובה.

עו להקריב היולדת קרבן אחר שתטהר שני' ובמלאת ימי טהרה וכו'.

עז להקריב המצורע קרבן אחר שיטהר שני' וביום השמיני וכו'.

(ב) במדבר ה', ה-ח וידבר ה' אל משה לאמר: דבר אל בני ישראל איש או אשה כי יעשו מכל חטאת האדם למעל מעל בה' ואשמה הנפש ההוא: והתודו את חטאתם אשר עשו והשיב את אשמו בראשו וחמישתו יסף עליו ונתן לאשר אשם לו: ואם אין לאיש גאל להשיב האשם אליו האשם המושב לה' לכהן מלבד איל הכפרים אשר יכפר בו עליו:

רמב"ם הל' שגגות פ"ט ה"ז: "על הגזל כיצד, כל מי שיש בידו משהו פרוטה ומעלה מממון ישראל, בין שגזלו בין שגנבו בין שהפקידו אצלו או הלוחו או משום שותפות או משאר דרכים, וכפר בו ונשבע לשקר בין בזדון בין בשגגה הרי זה מביא אשם על חטאו, וזהו הנקרא אשם גזילות, ומפורש בתורה שאין מתכפר לו באשם זה עד שישביח הממון שבידו לבעליו, אבל החומש אינו מעכב הכפרה".

ויקרא (ה', א-ז) 'ונפש כי תחטא ושמעה קול אלה והוא עד או ראה או ידע אם לוא יגיד ונשא עונו ... והיה כי יאשם לאחת מאלה והתודה אשר חטא עליה. והביא את אשמו לה' על חטאתו אשר חטא נקבה מן הצאן כשבה או שעירת עזים לחטאת וכפר עליו הכהן מחטאתו'.

(ג) ספר המצוות לרמב"ם מצות עשה עג: "ודע שאפילו החטאים שחייבים עליהם אלו המינים מן הקרבנות הנזכרים (מ' סח - עב) שאמר יתעלה שמי שהקריבם נתכפר לו הנה לא יספיק לו עם הקרבנות בלתי הויזו. והוא אמרו ית' (נשא ה) דבר אל בני ישראל איש או אשה כי יעשו מכל חטאת האדם למעול מעל ביי"י ואשמה הנפש ההיא והתודו את חטאתם אשר עשו. ולשון מכלתא בפירוש זה הפסוק לפי שנאמר והתודה אשר חטא יתודה על חטא אשר חטא, עליה על החטאת כשהיא קיימת לא משנשחטה, אין במשמע שיתודה היחיד אלא על ביאת המקדש - שזה הכתוב כלומר אמרו ית' והתודה אשר חטא עליה אמנם בא בפרשת ויקרא (ה) במטמא

מקדש וקדשיו ומה שנזכר עמו ממה שבארנו ונאמר שם במכילתא שאנחנו לא נלמד מזה הכתוב אלא חיוב הוידי למטמא מקדש - מנין אתה מרבה שאר כל המצות תלמוד לומר דבר אל בני ישראל והתודו, ומנין אף מיתות וכרתות אמר חטאתם, כל חטאתם לרבות מצות לא תעשה, כי יעשו לרבות מצות עשה. ושם נאמר גם כן מכל חטאת האדם ממה שבינו לבין חברו על הגנבות ועל הגזלות ועל לשון הרע, למעול מעל לרבות הנשבע בשם לשקר והמקלל, ואשמה לרבות כל חייבי מיתות שיתודו, יכול אף הנהרגין על פי זוממין לא אמרתי אלא ואשמה הנפש ההיא. ר"ל שהוא אינו חייב להתודות כשידע שאין לו חטא אבל הועד עליו שקר. הנה כבר התבאר לך כי על כל מיני העונות הגדולים והקטנים ואפילו מצות עשה חייבים להתודות עליהם. ובעבור שבא זה הצווי שהוא והתודו עם חיוב הקרבן, שהיה עולה במחשבה שאין הוידי לבדו מצוה בפני עצמה אבל הוא מן הדברים הנגררים אחר הקרבן, הוצרכו שיבארו זה במכילתא בזה הלשון יכול בזמן שהם מביאין מתודין ומנין אף בזמן שאין מביאין תלמוד לומר דבר אל בני ישראל והתודו ועדיין אין משמע ודוי אלא בארץ מנין אף בגלות תלמוד לומר והתודו את עונם ואת עון אבותם וכן דניאל אומר לך י"י הצדקה ולנו בשת הפנים"

רמב"ם הל' תשובה (פ"א ה"א): "כל מצות שבתורה בין עשה בין לא תעשה אם עבר אדם על אחת מהן בין בזדון בין בשגגה כשיעשה תשובה וישוב מחטאו חייב להתודות לפני האל ברוך הוא שנאמר איש או אשה כי יעשו וגו' והתודו את חטאתם אשר עשו זה וידוי דברים, וידוי זה מצות עשה, כיצד מתודין אומר אנא השם חטאתי עויתי פשעתי לפניך ועשיתי כך וכך והרי נחמתי ובושתי במעשי ולעולם איני חוזר לדבר זה, וזהו עיקרו של וידוי, וכל המרבה להתודות ומאריך בענין זה הרי זה משובח, וכן בעלי חטאות ואשמות בעת שמביאין קרבנותיהן על שגגתן או על זדונן אין מתכפר להן בקרבנם עד שיעשו תשובה, ויתודו וידוי דברים שנאמר והתודה אשר חטא עליה, וכן כל מחוייבי מיתות בית דין ומחוייבי מלקות אין מתכפר להן במיתתן או בלקייתן עד שיעשו תשובה ויתודו, וכן החובל בחבירו והמזיק ממונו אף על פי ששילם לו מה שהוא חייב לו אינו מתכפר עד שיתודה וישוב מלעשות כזה לעולם שנאמר מכל חטאות האדם."

רמב"ם בריש ה' תשובה: "מצות עשה אחת, והוא שישוב החוטא מחטאו לפני ה' ויתודה".

ד) ספר המצוות לרמב"ם מצות עשה עג (בסוף): "לשון ספרא גם כן (אח"מ פרש' ד) והתודה זה וידוי דברים"

רמב"ם הל' תשובה (פ"א ה"ב): "שעיר המשתלח לפי שהוא כפרה על כל ישראל כהן גדול מתודה עליו על לשון כל ישראל שנאמר והתודה עליו את כל עונות בני ישראל".

ה) "ספר ראשון: אכלול בו כל המצוות שהן עיקר דת משה רבינו וצריך אדם לידע אותן תחלת הכל כגון ייחוד שמו ברוך הוא ואיסור עבודה זרה. וקראתי שם ספר זה ספר המדע".

"ספר שמיני: אכלול בו מצוות שהן בבנין מקדש וקרבנות צבור התמידין. וקראתי שם ספר זה ספר עבודה:

ספר תשיעי: אכלול בו מצוות שהם בקרבנות היחיד. וקראתי שם ספר זה ספר קרבנות"

ו) "הלכות יסודי התורה. יש בכללן עשר מצות, שש מצות עשה, וארבע מצות לא תעשה. וזהו פרטן: וכו' וביאור כל המצות האלו בפרקים אלו".

"הלכות תשובה. מצות עשה אחת, והוא שישוב החוטא מחטאו לפני ה' ויתודה. וביאור מצוה זו ועיקרים הנגררים עמה בגללה בפרקים אלו".

ז) רמב"ם הלכות תשובה פ"ה ה"א ב' ג' "רשות לכל אדם נתונה אם רצה להטות עצמו לדרך טובה ולהיות צדיק הרשות בידו, ואם רצה להטות עצמו לדרך רעה ולהיות רשע הרשות בידו, הוא שכתוב בתורה הן האדם היה כאחד ממנו לדעת טוב ורע, אל יעבור במחשבתך דבר זה שאומרים טפשי אומה"ע ורוב גולמי בני ישראל שהקב"ה גוזר על האדם מתחלת ברייתו להיות צדיק או רשע, אין הדבר כן אלא כל אדם ראוי לו להיות צדיק כמשה רבינו או רשע כירבעם וכו' אלא הוא מעצמו ומדעתו נוטה לאי זו דרך שירצה, הוא שירמיהו אמר מפי עליון לא תצא הרעות והטוב, כלומר אין הבורא גוזר על האדם להיות טוב ולא להיות רע, וכיון שכן הוא נמצא זה החוטא הוא הפסיד את עצמו, ולפיכך ראוי לו לבכות ולקונן על חטאיו ועל מה שעשה לנפשו וגמלה רעה, הוא שכתוב אחריו מה יתאוון אדם חי וגו', וחזר ואמר הואיל ורשותנו בידינו ומדעתנו עשינו כל הרעות ראוי לנו לחזור בתשובה ולעזוב רשענו שהרשות עתה בידינו הוא שכתוב אחריו נחפשה דרכינו ונחקורה ונשובה וגו'. ועיקר זה עיקר גדול הוא והוא עמוד התורה והמצוה שנאמר ראה נתתי לפניך היום את החיים, וכתוב ראה אנכי נתן לפניכם היום, כלומר שהרשות בידיכם וכל שיחפוץ האדם לעשות ממעשה בני האדם עושה בין טובים בין רעים, ומפני זה הענין נאמר מי יתן והיה לבבם זה להם, כלומר שאין הבורא כופה בני האדם ולא גוזר עליהן לעשות טובה או רעה אלא הכל מסור להם".

ח) רמב"ם הלכות תשובה (פ"ו ה"ג): "ואפשר שיחטא אדם חטא גדול או חטאים רבים עד שיתן הדין לפני דיין האמת שיהא הפרעון מזה החוטא על חטאים אלו שעשה ברצונו ומדעתו שמונעין ממנו התשובה ואין מניחין לו רשות לשוב מרשעו כדי שימות ויאבד בחטאו שיעשה, הוא שהקב"ה אמר על ידי ישעיהו השמן לב העם הזה וגו', וכן הוא אומר ויהיו מלעיבים במלאכי האלהים ובזוים דבריו ומתעתעים בנביאיו עד עלות חמת ה' בעמו עד לאין מרפא, כלומר חטאו ברצונם והרבו לפשוע עד שנתחייבו למנוע מהן התשובה שהיא המרפא, לפיכך כתוב בתורה ואני אחזק את לב פרעה, לפי שחטא מעצמו תחלה והרע לישראל הגרים בארצו שנאמר הבה נתחכמה לו, נתן הדין למנוע התשובה ממנו עד שנפרע ממנו, לפיכך חזק הקדוש ברוך הוא את לבו".

חלק הדרוש:

דברים ז, ל-לא בצר לך ומצאוך כל הדברים האלה באחרית הימים ושבת עד ה' אלקיך ושמעת בקלו:

דברים ל, ב ושבת עד ה' אלקיך ושמעת בקלו ככל אשר אנכי מצוך היום ו בניך בכל לבבך ובכל נפשך: הושע יד, ב שובה ישראל עד ה' אלקיך כי כשלת בעונך: יואל ב, יב וגם עתה נאם ה' שבו עדי בכל לבבכם ובצום ובבכי ובמספד: עמוס ד, י שלחתי בכם דבר בדרך מצרים הרגתי בחרב בחוריכם עם שבי סוסיכם ואעלה באש מחניכם ובאפכם ולא שבתם עדי נאם ה'.

שמואל (א ז, יז) "ותשבתו הרמתה כי שם ביתו ושם שפט את ישראל ויבן שם מזבח לה"

יומא דף פ"ו ע"א: אמר רבי לוי גדולה תשובה שמגעת עד כסא הכבוד שנאמר שובה ישראל עד ה' אלקיך. רמב"ם הל' תשובה פ"ז ה"ו: "גדולה תשובה שמקרבת את האדם לשכינה שנאמר שובה ישראל עד ה' אלקיך, ונאמר ולא שבתם עדי נאם ה', ונאמר אם תשוב ישראל נאם ה' אלי תשוב, כלומר אם תחזור בתשובה בי תדבק".

ברכות דף י' ע"ב: "ותשובתו הרמתה כי שם ביתו ואמר רבי יוחנן שכל מקום שהלך שם ביתו עמו".

בראשית ב, ז-ח וייצר ה' אלקים את האדם עפר מן האדמה ויפח באפיו נשמת חיים ויהי האדם לנפש חיה ע"כ.

רמב"ם הל' תשובה פ"ז ה"ז: "כמה מעולה מעלת התשובה, אמש היה זה מובדל מה' אלהי ישראל שנאמר עונותיכם היו מבדילים בין אלהיכם, צועק ואינו נענה שנאמר כי תרבו

תפלה וגו' ועושה מצות וטורפין אותן בפניו שנאמר מי בקש זאת מידכם רמוס חצרי, מי גם בכם
ויסגר דלתים וגו'"